

PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMIEN PERUSTEET Globaalikasvatusjärjestöjen kommentit luonnokseen

Kepa ry
15.10.2014

Globaalikasvatusta tekevät kansalaisjärjestöt kiittävät opetushallitusta avoimesta ja dialogisesta prosessista perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden (OPS) uudistamisessa. Tämän lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet asiantuntijat seuraavista järjestöistä: Kepa ry, Amnesty, Ihmisoikeusliitto, Suomen YK-liitto, Taksvärkki ry, Plan Suomi, Rauhankasvatusinstituutti, Seta, Kirkon Ulkomaanapu sekä Suomen Kristillinen ylioppilasliitto.

Pidämme luonnosta hyvänä ja arvostamme sitä, että tulevaisuudessa tarvittavat globaalit kansalaistaidot on pyritty ottamaan huomioon. Haluamme kuitenkin vielä kiinnittää huomion muutamaan muutosta vaativaan seikkaan.

Yleistä

- **Arvot.** Opetussuunnitelman arvopohja ja OPS-luonnos nostavat esille tärkeitä arvoja ja asiakokonaisuuksia, joita koulun edellytetään opettavan ja elävän todeksi. Oppiainesuositukset on tarpeen arvioida vielä kertaalleen tästä näkökulmasta: toteutuuko arvopohja riittävästi opetuksessa? Arvojen tulee näkyä myös oppiaineiden arviointiperusteissa.
- **Käsitteet.** Tärkeitä käsitteitä (kuten ihmisoikeudet, kestävä tulevaisuus ja aktiivinen kansalaisuus, yhdenvertaisuus) toistellaan, mutta niitä ei erikseen määritellä. Toivomme, että käsitteet määritellään selkeästi heti OPSin alussa (esimerkiksi luvussa 3), jolloin ne ohjaisivat kaikkea opetusta ja koko koulukulttuuria. Kohdassa 2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet vanhentunut termi sukupuolinen suuntautuminen tulee korvata ajanmukaisella termillä seksuaalinen suuntautuminen. Sama muutos tullaan tekemään myös uudistuvaan yhdenvertaisuuslakiin.
- **Globaalikasvatus.** Esitämme, että globaalikasvatus käsitteenä nostetaan OPSissa esille (esimerkiksi luku 3 Perusopetus yleissivistyksen perustana). Käsitteen tunteminen auttaisi opettajia hahmottamaan aihekokonaisuuden ja etsimään tukea globaaliasioiden käsittelyyn. Termi myös sitoisi OPSissa esille nousevat globaalikasvatuksen teemat yhteen punaiseksi langaksi. Lisäksi toivomme, että globaalikasvatus linkitetään YK:n kehitystavoitteisiin (POST 2015), joiden tuntemus auttaa hahmottamaan kestävänsä tulevaisuuden vaatimaa yhteiskunnallista muutosta (esim. kohtiin 3.3 ja L7).
- **Ihmisoikeuskasvatus.** Kouluopetuksen on perustuttava ihmisoikeuksille. Ihmisoikeuskeskuksen suositusten (Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa, 2014) mukaisesti ihmisoikeuskasvatuksen on oltava läpileikkaava osa perusopetusta. Ihmisoikeuskasvatus tulee sisällyttää erityisesti vastuuoppiaineisiin kuten historia, katsomusaineet, äidinkieli, kirjallisuus ja maantieto siten, että ihmisoikeudet näkyvät myös arviointiperusteissa.
- **Lapsen oikeudet.** Lapsen oikeudet on niin ikään ulotettava opetukseen tavoitteista arviointiperusteisiin saakka. Lasten ja nuorten tulee tuntea paitsi oikeutensa myös vaikuttamiskanavat ja keinot, joilla epäkohtiin voi puuttua.
- **Kansalaisuus.** Kansalaisuuden käsite tulee esille monissa kohdissa OPS-luonnosta ja siihen on usein liitetty vaikuttaminen omaan lähiyhteisöön, yhteiskuntaan ja luontoon (L7). Esitämme mukaan laajempaa näkökulmaa vaikuttamisesta myös maailmanlaajuisiin asioihin ja kansalaisuuden avaamista kansalliset rajat ylittäväksi

maailmankansalaisuudeksi. Paikalliset päätökset linkittyvät usein maailmanlaajuisiin ilmiöihin ja nämä seuraussuhteet tulee nostaa vahvemmin esille. Kansalaisjärjestöjen tuki kansalaisuuden hahmottamisessa tulee huomioida.

- **Globaalit riippuvuussuhteet.** Paikoin OPS-luonnoksessa käytetään sanaparia globalisoitua maailma, joka on mielestämme harhaanjohtava. Katsomme, että maailma on ollut globaali ja ihmisten välillä yhteyksiä kautta aikojen. Nämä yhteydet ja ihmisten väliset riippuvuussuhteet ovat kuitenkin entisestään lisääntyneet viime vuosikymmeninä. Maailmanlaajuiset syy-seuraussuhteet on tärkeä nostaa nykyistä paremmin esille erityisesti maantieteeseen, historian ja yhteiskuntaopin opetuksessa, esimerkiksi tutustumalla YK:n kehitystavoitteisiin (POST 2015).
- **Normikriittisyys.** Normikriittisyydellä tarkoitetaan kriittisyyttä yhteiskunnan syrjiviä käytäntöjä ja ajatusrakennelmia kohtaan. Kannustamme lisäämään ohjausta normikriittisyyteen ja tarkistamaan, miten erilaiset vähemmistöt huomioidaan asiakirjassa. Toivomme, että sanapari erilaisuuden hyväksyminen poistetaan arvottavana ilmaisuna ja sen tilalle otettaisiin esimerkiksi yhdenvertaisuuden edistäminen. Esitämme normikriittisen työotteen lisäämistä myös koulun toimintakulttuuria koskevaan lukuun 4.2.
- **Järjestöyhteistyö.** OPS-luonnos kannustaa kouluja ilahduttavasti järjestöyhteistyöhön. Huomionarvoista on, että järjestöyhteistyö tarjoaa opetuksen sisältöjä ja menetelmiä koskevan tuen lisäksi näkökulmia kansalaisvaikuttamiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. (Esim. L6)
- **Rauhankasvatus ja sovittelutaidot.** Arvostavan vuorovaikutuksen taidot ja kyky ilmaista itseään sisältyvät kokonaisuuteen L2 ja koskevat koko koulukulttuuria. Näiden lisäksi peruskoulun tulee aktiivisesti panostaa rauhankasvatukseen ja sovittelutaitojen vahvistamiseen. Tavoite- ja arviointitasolla niiden tuli näkyä katsomusaineissa, äidinkielessä sekä historian ja yhteiskuntaopin opetuksessa.

Oppiaineet

- **Uskonto ja elämäkatsomustieto.** Katsomusaineiden opetuksessa eri uskontojen ja elämäkatsomustiedon opetukselle asetetut tavoitteet eivät ole kaikilta osin yhteismitallisia, esimerkiksi tasa-arvon käsite tulee esille eri tavoin eri oppiaineissa. Toivomme, että näitä tarkistetaan siltä osin, että kaikki aineet ohjaavat eettiseen pohdintaan erityisesti ihmisoikeuksien näkökulmasta. Uskonnonopetukseen tulee saada globaali näkökulma jo alaluokilla. Uskonto tulee huomioida myös rauhantyön voimavarana ja esille tulee nostaa uskontodialogi ja katsomusten välisen vuoropuhelun taidot. Toivomme myös, että opetus suunnitelman arvoperusta konkretisoituu katsomusaineiden opetuksessa ja arviointiperusteissa.
- **Historia.** Historian opetuksen ohjaus jää OPS-luonnoksessa kapeaksi. Näemme, että oppiaine on tärkeä kriittisen ajattelun ja maailmankuvien kehittymisen kannalta. On tärkeätä haastaa perinteinen suurmieskeskeinen, eurosentrinen historiakäsitys ja haastaa oppilaat hahmottamaan maailmaa moninaisten historianarratiivien ja erilaisten valta-asetelmien näkökulmasta. Historian opetus on luonteva paikka nostaa esille myös kehityskysymyksiä. Toivomme mukaan kehityksen käsitteen kriittistä pohdintaa ja YK:n kehitystavoitteisiin (POST 2015) perehtymistä myös omien vaikutusmahdollisuuksien näkökulmasta. Historian opetuksessa tulee siirtyä ongelmakeskisyydestä näkemykseen, jossa ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa historian suuntaan, jolloin historia parhaimmillaan voimauttaa vaikuttamiseen omassa ajassa. Opetuksessa ja arviointiperusteissa tulee huomioida ihmisoikeuksien tuntemus, niiden sopimusluonteen velvoittavuuden ymmärtäminen sekä opetus suunnitelman yleinen arvoperusta. Historiallisen empatiakyvyn vahvistamiseen liittyen toivomme mukaan konkreettisia ohjeita siitä, miten tätä tulisi tehdä. Kannustamme

hyödyntämään esimerkiksi ihmisoikeus- ja rauhankasvatuksen keinoja sekä monipuolisia opetusmenetelmiä, joiden kautta oppilaat oppivat hahmottamaan demokratian ja väkivallattomuuden arvon.

- **Yhteiskuntaoppi.** Yhteiskuntaopin tulee tarjota tietoa yhteiskunnan rakenteista, toiminnasta ja päätöksenteosta sekä vallankäytöstä paikallisella, kansallisella, Euroopan Unionin ja globaalilla tasolla. Huomio ei saa kiinnittyä vain kansallisen tason toimintaan ja formaaleihin vaikuttamisen kanaviin, vaan kansalaisvaikuttamiseen ja -toimintaan laajasti monista eri näkökulmista. Arviointiperusteissa on huomioitava, että perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten (kuten Lapsen oikeuksien sopimus tai Euroopan ihmisoikeussopimus) tunteminen ja omakohtainen ymmärtäminen on kansalaisvelvollisuus. Tällä voitaisiin ehkäistä esimerkiksi vihapuhetta ja rasismia.
- **Liikunta.** Liikunnan opetus on perinteisesti ollut vahvasti sukupuolittunutta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, miten taataan yhdenvertaisuus esim. muunsukupuolisille tai transnuorille, joiden keho ei vielä vastaa omaa kokemusta sukupuolesta. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien oppilaiden yhdenvertainen mahdollisuus liikuntaan on varmistettava. Huomioon tulee ottaa oppilaiden erilaiset kulttuuritaustat.
- **Terveystieto.** Terveystiedon oppiaineessa vähemmistöjä käsitellään ulkokohtaisesti oppisisältöjen kautta ottamatta huomioon ryhmään kuuluvien oppilaiden moninaisuutta. Terveystiedon opetuksessa ihmisten yksilöllisyys ja moninaisuus on huomioitava jo ensimmäiseltä vuosiluokalta alkaen ja oppilaille on tarjottava tukea identiteettityöhön.

Lisätietoja: Järjestökoordinaattori Sanna Rekola, sanna.rekola@kepa.fi / 050 317 66 97, Kepa ry